لێکدانەوەی هەندێك وشەی

کۆشکی بلورین (بەیتی سەرەمەڕ

نوسینی **مامۆستا هەژار موکریانی** 1921-1991

زریان سەرچناری 2018

بەیتی سەرەمەڕ

سوریا ، دمشق ۲۳/ ۱/ ۱۹۵۷: ساڵی ۱۹٤۸ ڕۆژێک لە ڕۆژان لە ڕۆژنامەیێکی عەرەبیدا لە ژێر دروشمی «کۆشکی بلوورین»دا چیرۆکێکی کورتی ڕەمزیم خوێندەوە کە لە بوێژی تورک «صباح الدین علی» وەرگیراوە. چیرۆک نزیکەی نیو رووپەڕی ڕۆژنامەی گرتبوو. هەرچەندە زۆر لە پەردەدابوو، زۆر بەنهێنی پیاوی تێ دەگەیاند کە مەبەستی چییە. بەڵام دیسان زۆر کاری کردە سەر مێشک و دڵم. پوختەی چیرۆکم هەر لەدڵدابوو تا هێنامیە سەر ئەو بیرە کە ئاوا پان و پۆڕی کەمەوە و هەرچەندی کێشی دێت ڕایکێشم و چی لە دڵمدایە بۆی بکەمە نێوئاخن. ئەگەرچی بەشی زۆری من لەخۆمەوە پەڕوپۆم لێناوە و پەڕم تێدا هەڵاویشتووە. بەڵام هەر لەسەرمە زۆر سوپاسی گیانی پاکی ئەو بوێژە بەرزەی تورک بکەم کە بناغەکە ئەو دایڕشتووە. بۆتە دابێکی تازە هەرکەس شتێک دەنووسێ دەیکاتە دیاری بۆ کەسێک، منیش ئەم سەرەمەڕەی خۆم پێشکەش بەو کەسە دەکەم کە هەمووی دەخوێنێتەوە و خەڵکیشی لێ تێ دەگەیەنێ .

***

حیکایەت خوان

شەوێک لە شەوی پایز
خوا لێ خۆشبوو مام بایز
پیرێکی دنیادیدە
دانا و زانا و گەڕیدە
قسەڕەوان، گفت جوان
شیرن ڕاوێژی زمان
لە گوێی ئاگری مزگەوت
سەعات گەییە شەش و حەوت
ئەوە دەیگوت: حیکایەت،
خۆش بوو بەدەر لە غایەت
ئاوی گوێچکەی دامەوە
وەهای بۆ گێڕامەوە

سێ تەنبەڵ

هەبوو نەبوو، لە زوودا
لە دەورانی پێشوودا
سێ زەبەلاحی بێکار
چەورە و شەلاتی ناوشار
دەست و پێ سپی و تەنبەڵ
پیس و بۆگەن و چەپەڵ
یەک لە یەکتر خوێڕیتر
هەر بۆیە بوون یەکدی گر
نانی بە ڕەنجی شانی
هەر ناویان نەدەزانی
بەخواهیش با و بە زۆری
دەژیان بە مفتەخۆری
هەر شەو دەچوونە ماڵێک

ئەوەی چیرۆك دەخوێنێتەوە

ڕەوان=ڕون
گفت= قسە ، دەگوترێت : گفت و لفت
ڕاوێژ= پرسوڕا

حیکایەت= چیرۆك
بەدەر لە غایەت= لە سنور بەدەر

زەبەلاح= سیفەتی خرا پە، واتا زلە

یەکدی گر= یەکتر گر

خایش = بە سوپاسەوە، بە پاڕانەوە
مفت= بەلاش، بێ بەرامبەر، خۆڕایی

سێسەد و شەست لە ساڵێک	
سەلام مەلیکم حەمە	
میوانی تۆین ئەو جەمە	**ئەم جەمە= ئەم ژەمە نان خواردنە**
ئا توخوا پوور خانم جان	
تۆزێ کەرە و سێ چوار نان	
چبلاّ بوو خوشکە ڕابی!	**چبلاّبوو= چی بووە؟**
نابێ تۆزێک بۆ خوا بی!	
ترخێنێکمان بۆ لێنێ	
ئاهی دڵمان بشکێنێ	
چەند ساڵێ وا بەڕێ چوون	
تا لای خەڵک بۆژۆ بوون	**بۆژۆ= بێ ڕێز، لەبەرچاو کەوتن**
کەس بەڕبەی نەدەپێوان	**کەس بەڕبەی نەدەپێوان=کەس حسابی بۆ نەدەکردن.**
ناچار دایانە کێوان	
شەوێک لێرە، یەک لەوێ	
هەر نانەزگ دەس کەوێ	
وا فێربوون ماڵانگەڕی	
سەگیان پێ نەدەوەڕی	**سەگیان پێ نەدەوەڕی= سەگی دەرگەوانیش پێیان ئاشنا ببو.**
هێند چوختی ببوون لە سواڵ	
مەلا فرێی دا مەتاڵ	**مەتاڵ= قەڵغان.**
شێخان لە بەریان بەزین	
بەتاڵیان کرد خوانی زین	
دێوانە کەوتنە هاوار	
سەریان دا لە بەرد و دار	

گوتیان چیان بۆمان نەهێشت	
با بیانخۆین لە باتی چێشت	
تەنبەڵباشیی زەمانە	
ترسان بیانخۆن دێوانە	
بەناچار دایان بڕیار	
یەکجاری بچنەوە شار	
شارێکی مەزن	
لە کەلێ وەسەرکەوتن	
ماندووبوون، تۆزێک خەوتن	
هەڵسان نۆڕیانە چواردەور	نۆڕیان= ڕوانیان، سەیریانکرد
دنیای سامالّی بێ هەور	
لە دوور شارێ دیارە	
پڕ گومبەز و منارە	
پڕ قەلاّ و باڵەخانە	باڵەخان= قەسر، کۆشك
عەجایبی زەمانە	عەجایب= سەرسورهێنەر
نە سەری دیارە نە بن	
هەزار شەیتان دەکا ون	
شەقامی هەزار هەزار	
ڕاکشاون لە گەرووی مار	مار= ماڵ
هەزارە زیلەی ناوشار	هەزارەزیلە= مناڵەورتکە
زیاد لە ئەندازە و ژمار	
وەک لەشکری مەل و موور	مەل = باڵندە، موور= مێرو
ڕەش دەچوون دەجمین لە دوور	دەجمین= دەجولاّن

تەنبەڵ ماتی دای گرتن
دیتیان تارمایی مردن
چۆن بژین لەو شاری پڕ!
ئێمەی خوێڕی و شڕ و وڕ!
لەبەر زۆر بیرکردنەوە
خەونووچکە دەیبردنەوە
یەک لە هەموان پتر سەگ
پێیان دەگوت قوڵی بەگ
لە پڕ سەری هەڵبڕی
دە ئاوالآن ڕاخوڕی:
سەر بەرەژێر، با بچین
فێڵێک هەیە پێی دەژین
«چۆن فێڵێ؟ شەیتانییە
بەشم لە زۆرزانییە»
لە ڕێگە تێی گەیاندن
لە دڵ و مێشکی چەسپاندن

ژیان لەو شارە

هاتن، گەیشتنە ناوشار
پێدا گەڕان سەر و خوار
لە هیچ کوێ جێی وا نییە
بێکاری تێدا نییە
نە دەوڵەمەند، نە هەژار
نە گەدایە و نە خونکار

دیتیان تارمایی مردن= مردنیان بەچاوی خۆیان دیت.

خەونوچکە= گێژ بون، خەواڵوبون

پتر= زیاتر

دە ئاواڵان ڕاخوڕی= بانگی کرد لە هاوەڵەکان

گەدا= سواڵکەر، دەرۆزەکەر

نە زۆردارە و نە بێ زۆر	
وەک یەک سپی و ڕەش و بۆر	**وەك یەكە سپی و ڕەش و بۆر=هەموكەس یەكسانە**
هەموو کەس دەکا کارێ	
چی پەیدابوو ئێوارێ	
دێتە ژمار و دەفتەر	
دابەش دەکرێ بەقەد سەر	
کێ لەکار ئازاتر بێ	
دەبێ بەشی زیاتر بێ	
هەرکەس کاری نەدەکرد	
بێ نان لە برسان دەمرد	
بە میرات نەبوو	
ئیتر بە میرات نەبوو	
کوڕی خان و خات نەبوو	
دەوڵەمەندێک مندار بێ	**مندار= منداڵ**
یەکەم سووتخۆری شار بێ	**سوت= سو، ڕیبا ، فائیز.**
کوڕی جاشە کەرێ بێ	
بێ شەرم و سەرسەری بێ	
زمان پیس، دەم بۆگەنیو	**بۆگەنیو= بۆگەن**
بەهۆی لیرەی مام تۆپیو	
ببێتە گەورەی کۆمەڵ	
کەر دەبەرکا پێستە کەڵ	
بێ ئاغا بوو	
لێی نەبووکوڕی ئاغا	
شەو بنوێ لە وەتاغا	**وەتاغ= ژور، هۆدە، ئوتاق**

به ڕۆژ بچێته ڕاوێ
به تاژی و تفەنگ باوێ
ئارەق نەچێته توێڵی
بژی به حیزی و دێڵی
تەماح کاته خێزانی
جوانی ڕەعیەتەکانی
بێ ماندووبوون بێ هەوڵ
بپۆشێ چەکمه و کەوڵ
کەوا و پاتۆڵ، ئەسپی چاک
له دوارۆژ بێ ترس و باک
وەک کوردەواری نەبوو
نه بەگ بوو، نه بێگاری
نەک وەک کوردەواری:
جوتێری دەس قەڵشاوی
بەهرەی دێم و بەراوی
ئارەقی نێو چاوانی
خۆی و مناڵەکانی
ساڵ دوازدەمانگ ماندووبوون
دەرکەوێ تاریک و ڕوون
لەبەر بڵێسەی هەتاو
له دروێنەدا چەماو
به پشتی کووڕ هەتا شەو
تا لا به لای دەخەو
مناڵ هەر یەک گوێی کارێ

تفەنگ باوێ= تفەنگ بتەقێنیت
توێڵ= نێوچەوان
ڕەعیەت= ژێردەستەکانی
چەکمە= پێڵاوی جوان و بەنرخ
خەمی داهاتوی نەبێ
جوتێر= جوتیار
بەهرە= سود، قازانج
تاریك و ڕون= دەمەوبەیان

بـگـرێ هـەتـا ئـێـــــــــــوارێ نـە خـــــوێندنـگا و نـە دەرمــــان چاویان پڕووش لە گـــــەرمــــان بـێ جلـک و بـەرگ و پـێـــــــڵاو لە ئەسـپێ و کـێـچـا خــوراو ڕووت و قـــــووت تەواوی ســـاڵ نـانیــــان جـــۆ و زوڕات و گـــاڵ زســـتـــــان لەرزیـو بێ ئـاگـــــر لەوان جێ خـــۆشـــتـــر مــــامــــر گـــــــەنم و تـووتـن پـەیدا بـێ هەرگـــیـــــز دەنکیـــان بـۆ نابێ پـێـک هاتـووی ســـــاڵ بە خـــــڕی بـۆ ئـاغـــــــا و ژن و کـــــــوڕی ئـاغـــــا بیـکاتـە قـــــومـــــار خـــانم خـــــەرجی کـــا لـە یار کــــــــوڕ بـکـرێ جلـە تـاژی جـــــەیران لە ســـــەرمـــــان ناژی نە شـــێخ نە تەکـــیـــــە هەبوو نـە دەروێـش و حـــــــاوو حـــــوو نـە دێـوانـەی ئـاگــــــرخـــــــۆر نـە ســــــــۆفـی چـڵـکـن و بـۆر **ئەدی چۆن بوو ؟** هەمـــــوو کـــەس پاک و خـــــاوێن هــــەڵـــکـــراو چـــاک و داوێـــن	زوڕات= گەنمەشامی گاڵ= هەرزنە تاڵە مامر= مریشك ئەدی= ئەی

نە زیندان بوو لەو شارە
نە کوشتن، نە قەنارە
نەجوێندان، نە هەرا و شەڕ
نە فێڵ و فەرەج نە گەڕ
نە دزی و نە گیرفان بڕی
نە کینە و نە دڵ پڕی
نە هەتیوی کۆڵانگەڕ
نە سیلداری چرچ و لەڕ
نە ژنی برسی و بێچارە
ئابڕووی بدا بە پارە
دەرمانگە و نەخۆشخانە
زیاد لە پێویست هەیانە
منداڵ کە تازە دەبوو
کۆمەڵ دایک و بابی بوو
دایک دەچووە زانگەوە
بە زگی هەشت مانگەوە
مامانی ژیر و زانا
یاریکار بوون لە زانا
نێوک بڕین، فرچک دان
دەیکرد بژیشکی چازان
دەیان کوتان بێ بەرتیل
بۆ ئاوڵە و چاقوڵکە و سیل
تا لە زانگا دەترازا

فێڵ و فەرەج: هاوواتان

زانگە= ولادە، شوێنی منداڵ بوون

لە زانا= لە منداڵبوندا
فرچك دان= فاچكدان، گۆشكردن، شیرینی نانەدەم ساوا

چاوقوڵكە= تاعون

دەبوو بە گوێزی ئازا
دایک سێ مانگ وچانی
دەدرایە دەوری زانی
کێ منالّی زیاتر بوو
لەویتر بێ خەمتر بوو
لە سێ منالّ بەولاوە
بەراتی بۆ دەبڕاوە
کێ دە منالّی بوایە
مووچەیەکیان دەدایە
باب و دایکی پێ دەژیان
خەنی دەبوون لە خۆشیان
تەمەن ببا پەنجا سالّ
پالّی دەداوە لە مالّ
ژینی بەڕێوە دەچوو
هەر شارنەبوو، بەهەشت بوو
تەنیا عەیبێکی هەبوو
زۆر خوێندنی لێ نەبوو
لە بەر زۆر عاشقەکاری
کەمتر بوو خوێندەواری
هەتا دوو سێ پۆلّ، منالّ
دەیخوێند و دەچۆوە مالّ
چەند لاویان هەلّدەبژاردن
بۆ لاوەیان دەناردن

وچان= پشو، ئیجازە

بەراتی= معاش، موچە

عاشقەکاری= دڵداری.

بۆ لاوە= بۆ دەرەوەی وڵات

بچن بژیشکی فێربن	**پژیشك= پزیشك، دكتۆر**
نە دەزانرا کە خوێندن	
بۆ ژیان و کار بژیوە	**بژیو=بژێوی، خۆراك**
کار بێ خوێندن هەتیوە	
نەیاندەزانی هەرکەس	
کەم بخوێنێ و بلێ، بەس	
ڕەنگە فێلی لێ بکرێ	
نیزیکە فریو بدرێ	**فریو= خەڵەتاندن**
بێجگە لە زۆر زانستی	
نەیان بوو پێداویستی	
نە دەرد و خەم نە کزی	
نە لە ژیان وەڕەزی	**وەڕەز= بێتاقەت**
کار کە نەدەما ئێوار	
لەهەموو سوقاقی شار	**سوقاق= زوقاق، کۆڵان ، کوچە**
دەنگی مووزیک بەرز بوو	
مووزیک هەزار تەرز بوو	**تەرز= جۆر، نەوع**
دەبوو بە بەزم و سەما	
جێگای کزی نەدەما	
قاقای لاوان و پیران	
خەمیان دەدا بەر شیران	**شیر= شمشێر**
تا نیوەشەو کوڕ و کاڵ	
دەچوونەوە بەرەو ماڵ	
لە خانووی خۆش و گەرما	

له نوێنی پاک و نەرما
لێی وەردەکەوتن بێهۆش
دەیان دیت سەد خەونی خۆش
کێ بێ ئەو دەورە تێک دات
هەر دەخەونیش نەدەهات

کۆشکی بلوورین

تەنبەڵ بە شارا گەڕان
دەڕۆین و دەیان نەڕان:
ئای لەو شارە چەند پیسە
ئای بەختو چەند نەگریسە؟
شاری وا ئابڕوو چوونە
نە جێی ژین و لێ بوونە
کێ بیستی لە ڕووی زەمین
شار بێ کۆشکی بلوورین!
کۆشکی بلوورین کوانێ!
ئەوە بۆ کەس نایزانێ!
وێران بێ ئەم وەڵاتە
بێ بلوورین قەڵاتە
وایان بە قەو دەقیژاند
حەشاماتیان هارووژاند

بۆچی باشە؟

خەڵک بە سوڕمانەوە
وەرامیان دەدانەوە:

وەرکەتن= ڕاکشان، پاڵکەوتن

= بەخەونیشا نەئەهات

نەڕاندن= قیژاندن، هاوار کردن

نەگریس= لاسار، خراپ

بەقەو= بەهێز، بەقەوەت

حەشامات= عەشامات، کۆمەڵەخەڵك

بە سوڕمانەوە=بە تەعەجویەوە

وەرام= وەڵام

بۆچییە ئەو کۆشکە بۆ شار؟
خۆ نە ئاشە و نە عەنبار
نە بەرگە، نە نان، نە ئاو
نە جاو، نە دراو، نە پێڵاو

بەرزیی گیانی

تەنبەڵ بە قاوو بە قین
هەر پێیان پێ دەکەنین:
ئەی خەڵکینەی هیچ نەدیو
نا نەجیب، هەتیو مەتیو
هەر نان و ئاو دەزانن
هەموو بەندەی زگتانن
پێتان وایە: بەڕێ چوون
هەبێ، هەموو شت بە توون
نەجیبی و بەرزی گیانی
هەر مەعناتان نەزانی!
کوێ بێ کۆشکی بلووره
لە ڕەحمەتی خوا دووره
گەپجاڕی شاری دیکەن
بۆ گاڵتەجاڕ حەنتیکەن
وا بار دەکەین لە لاتان
ڕوو دەکەینە وڵاتان
لەو جێیی بەڕێوو جێ بێ
کۆشکی بلووری لێ بێ

ئاش= چێشت، خواردن

جاو= قوماش، کوتاڵ، دراو= پارە

بەقاو و بە قین= بەهێز و لەقیندا

نانەجیب= نا کەس، هیچ نەدیو

بە تون= بەتەن، بە زۆری

گەپجاڕ= گاڵتەچاڕ
عەنتیکەن= زۆر سەیرن

ئەم باســـــە دەکـــــەین بە قـــــاو
ئـــابـــڕووتـــان دەچـــێ تـــەواو
لە نـاو گـــــەلان شـــــەرمـــــەزار
دەبـن و دەکـــــــــەونـە بـەر زار

شەندە و مەندە

خـەڵکی شـار بیـسـتـیـان ئەمـە
کـــەوتنە چپــــە و هەمـــهـــەمـــە
لاوان گـــوتیـــان هەر ئێـــســـتـــە
کـــۆشکی بلوور پێـــویســـتـــە
کـــارمـــان بێ کـــۆشک گـــەندە
کـــەم نیـــیـــە شـــەندە لە مـــەندە
چۆن خـــــــەڵکی تـر هـەیـانـە
لـە چـاو ئـەوان چـمـــــــانـە!
ئـابڕووی شـــاری خـــۆ نـابـەین
دەبێ ئـەم شـــــەرمـــــە لابـەین
کـــــــۆشکی بـلوور لـە شـــــارا
وەک خـــــــاڵـە لـەڕووی یـارا
پـیـــریش گـــوتـیـــان کـــەوابێ
بـــش بـــێ زیـــانـــی نـــابـــێ

شوانی ناخوازن؟

ڕوویـان کـــــردە سێ تـەنبـــــەڵ
نەک سێ تەنبـــەڵ، سێ دەغـــەڵ
وتـیـــــان ئـەی پـیـــــاوی زانـا

هەمهەمە= هەرا و هۆریا.

=کەس لەکەس کەمتر نییە!

دەغەڵ= ئیشنەکەر، تەمبەڵ

ئەی لە عەقڵا تووانا
وەک لە دەردان دەزانن
هەر بۆخۆشتان دەرمانن
کۆشکی بلوورین چییە؟
زانستیمان پێی نییە
دە ئێوە تەشریفتان بێن
بۆمان دانێن: ڕێوو شوێن
لەنگۆ بیر و لەمە کار
لەم شەرمە ببین ڕزگار
«بەگورگیان گوت ببە شوان
دای دایە قوڵپی گریان»
«وتیان: گورگە دەگری، بۆ؟
وتی: دەترسم لە درۆ»
تەنبەڵیش گوتیان: حەی حەی
جا ئەوە چۆن دەکرێ و کەی؟
ناتوانین لێرە گیر بین
لەناو شووشەدا پیر بین
گەڕیدەیی و شارەو شار
لامان خۆشترە لە کار
خەڵکە سەریان گەرم بوو
دڵڕەقیش دڵنەرم بوو
لێیان دەپاڕانەوە
دڵخۆشیان دەدانەوە!

لەنگۆ= لە ئێوە

کە بەگورگیان گوت تۆ دەبیتەشوان
دەستی کرد بە قوڕپێوان و گریان
وتیان بۆ دەگری خۆ ئیشی چاکە؟
وتی دەترسم درۆبێ کاکە

گەڕیدە= گەڕان

وتیـــان ســـا ســـوێنـدو ئەدەین
بیـکەن هەرچی پێـــو دەکــــەین
گــوتیـــان ســـوێنـدو بۆ دەخـــۆین
چـــۆن دەڵـــێـــن: وا ڕێ دەڕۆیـــن

قوڵی ئەو قوڵی نەما

قــــــولّی بەگی چەنبــــــەری
تەپڵــــێکی نا ســـەر ســــەری
کلکە ڕێویـیـــەکی تێ خـــست
سێ چوار شـیـشـۆقـەی وێخـست
فــــەرەجـــیـــــیـــەکی پان و پۆڕ
گـــوڵینگەی پێـــدا کـــرد شـــۆڕ
پێنج شـــەش زریزە و زنجـــیـــر
لە فـــەرەنجی کــــردن گــیـــر
ســـمـــێـــڵی لێ کــردن قـــیت
چاو بـە چاویلکـە بــوون زیـت
پانـتـــــۆڵـێکی دەلینگ فش
دەق نەشکاوو خـــــشــــــەخش
مـامـزە و چەکـمـە و جـیـڕە جـیـڕ
هەرا و قــیـــڕە و شــیــڕە شـیـڕ
هەروا بەم فـــــاک و فــــیـکە
بـوو بە پـیــــــاوێکی دیکە
بە هەیبــــەت و مــــەترسی
جــێگیـــر بوو لەســـەر کـــورسی

چەنبەری= بێ بار، جەندڕو

شیشۆقە= مورووی شوشەی بەنرخ

فەرەجی= فەرەنجی

مامزە= ئاسنێکی تیژە بە پاژنەی پێڵاوی ئەسپ سوارەوە هەیە.

فاك وفیك= فڕوفێڵ

تەنبەڵی دووهەم

دووهەم تەنبەڵیان هێنا
ڕیشێ درێژیان لێ نا
چاویان ڕشت بە کل و کلتوور
دەپێی کرد ئێمەنی سوور
تەزبیحێ هەزار دانە
دە ملیان کرد شێخانە
لە سەریان بەست شاڵی شین
ناویان نا شێخ محیەدین
وا لەبەر چاو زل ببوو
پیاو زەندەقی لێی دەچوو

هاواڵەکەی تر

سێ هەمیان بە ڕووخۆشی
بەرگێکی ڕەشی پۆشی
سێ چوکڵەی حیلە بازان
ناویان لێ نابوو: چازان
جل تا بڵێی فش و فۆڵ
سێ چوار گەز کرابووە قۆڵ
کڵاوێک لەسەر سەری
کڵاوی چی! لەنگەری!
وەکو گوێی کەری جڕجاڵ
سێبەری بۆ پێنج سەد ماڵ
کەوشی بریقەداری
ڕەوتی بە لەنجە و لاری

ئێمەنی سور = جۆرە پێڵاوێکە.

زەندەق لێچون= لێترسان

جرجاڵ= جەرجاڵ، دەججال

کەوش= قۆندەرە، پێڵاو

ڕەوت= ڕۆیشتن

قەڵەمێ زل لەسەر دڵ
کتێبێک لەبن هەنگڵ
تا بزانن ئەم ئاغاشە
قانوون ڕێکخەری باشە

یاسای تازە

ئاڵقەی یاسا تێک خرا
زنجیر بۆ گەل ڕێک خرا
یەک: ئەو کۆشکەی ساز دەبێ
پڕ لە خۆشی و ناز دەبێ
کۆشکی بلوورە بەناو
پێی هەڵمەکاڵێن بەچاو
دوو: هەرکەس پێی بڵێ خوار
یان جوێن دا بە بەرد و دار
یان لێی کار نەکا بە دڵ
یان لە بێگار بکا سڵ
دەکوژرێ لە دنیای ڕوون
لە قیامەتیشە مەلعوون
سێ: هەرکەس لە زۆر و کەم
لێی داوا بکرێ هەردەم
نەیدات بۆ کۆشکی بلوور
دەکوژرێ بەپێی دەستوور

کار لە کۆشک

دەس کرا بە کار ئەمجار
لە خۆشتر مەڵبەندی شار

بن هەنگڵ= بن باڵ
ئاغاشە= ئاغایەش
هەڵ کاڵان= چاو لێکردن، بەچاوەوەکردن
سڵ= ترس
مەڵبەند= شوێن، جێگە

هەزار خانوو تێک درا
بنگەی کۆشک ڕۆ نرا
بەهەزاران کارگەر
لە حەد بەدەر بارەبەر
ڕەمڵ و بەرد و قوڕ دێنن
بناغە دامەزرێنن
چی پشتە و عەرەبانە
لە کەرستە کێشانە
موهەندیس و میعماران
دەس ڕەنگین، شیرن کاران
دەستیان دا دەس کارگەر
بناغەیان بردە سەر
بە بلووری تواوە
پایە بەرز کراوە
هەرچی دارتاشی باشن
وا پەنجەران دەتاشن
چەند ئاسنگەر پێویستە
نێونووس کران لە لیستە
هاتن تەونگەرباشان
چنیان قاڵیچەی کاشان
نان و پێخۆری پیاوان
لەسەر هەتا بناوان
ماست و ڕۆن، گۆشت و پلاو

کارگەر= کرێکار

ڕەمڵ= خۆڵ، لم،زیخ

میعمار= بەڵێندەر، مقاول، قۆنتەرات چی

بلوور= شوشە

تەونگەر= فەرشچن

قاڵی= فەرش

قاوه و چایی بە لێشاو
دەبوو بیدەن خەڵکی شار
بە تۆن، بە بار، بە خەڵوار
زۆریان لات هەڵبژاردن
سەرکارییان پێ سپاردن
زۆر خوێڕی و پەست و بێ هەست
بۆیان بوونە داری دەست
خەڵکیان لە بێگاردا کوشت
تا نهۆمێکیان داڕشت

وتاری قولی بەگ

سێ تەنبەڵ چوونە ناوی
ڕۆژی حەفلەی تەواوی
خوتبەی بۆدان قولی بەگ
کە ئەی گەلی بە ئەمەگ
ئەی پاڵەوانانی کار
ئەی ڕەنجدەرانی هێزدار
نهۆمێکتان تەواو کرد
ناوبانگی خۆو بڵاوکرد
عافەریم سەد عافەریم
ئەوی من لە ئێوە دیم
بەهیچ کەس وا ناکرێ
کەس وا بەرگە ناگرێ
بەڵام نهۆمێک چییە!

خەڵوار= خەروار، خەربار، باری کەر
لات= شەلاتی، بێ پارە، بێکار

نهۆم=قات

حەفلەی تەواوی= ئاهەنگی کۆتای

عافەریم= ئافەرین

شایستەی شارتان نییە	
لەسەرمان پێویستە زوو	
تەواو کەین نهۆمی دوو	
ئەوی ئێستاش هەمانە	
بیپارێزین مەردانە	
جا قەزاو لە گیانی من	
بەخۆ خۆش مەکەن دوژمن	
کێ دارا یان نەدارە	
تەقسیر نەکا لە پارە	**تەقسیر= کورتهێنان**
ماڵی دنیا هیچ نییە	
نێوی چاک ئەبەدییە	**ئەبەدی= هەمیشەیی**
کێ ئازایە کار بکا	
کاری بەرد و دار بکا	
فکری باشمان بۆ کردوون	
میداڵمان بۆ دارژتوون	**میداڵ= مەدالیا**
لە زێڕو زێوی ئێوە	
وێنەی خۆمی وا پێوە	
کێ زۆر ئازا و گوێگر بێ	
کێ پیتاکی پتر بێ	**پیتاك= یارمەتی، ئابونە، بەخشین**
نیشانێکی دەدەینێ	
دەی چاوم، هەر سبەینێ	
دەست پێ کەین، دووەم نهۆم	
لەمنو کەوێ کوڕی خۆم	**لە منوکەوێ= بەڵات لە من کەوێ وشەی هاندانە.**

ئەگینا کارمان لەنگە
لە قاتێک جێمان تەنگە

فەرموودەی شێخ

ئەم جارە شێخ ڕدێن زل
دەم بۆز و چاو پڕ لەکل
سەرشین وەکو دارە بی
پاش چەند وشەی عارەبی
فەرمووی کۆمەڵ بزانن
ئەگەر خاوەن ئیمانن
دەبێ ئەم کۆشکە سازکەن
ئێمە لەخەم دەرباز کەن
هەرکەس بۆ قاتی دوایی
کار بکا بە ئازایی
ماڵی خۆی پێ ببەخشێ
هەر تا کۆشک بنەخشێ
لەو دنیا پاش مردنێ
حەفتا کۆشکی دەدەنێ
حەفتا حۆرییان تێدایە
هەر یەک نرخی دنیایە
کێ نانی خۆ و مناڵی
مافووری چاک و قاڵی
بێنێ بۆ ئێمە، بیخۆین
ڕایخەین، لە سەری بڕۆین
لەناو بەهەشتی بەرین

لەنگە= خوارە، کەموکورتە

ڕدێن= ڕیش

مافور= ڕایەخ، قاڵی =فەرش

تێر دەخوا شیر و هەنگوین
کێ لە دنیا فەقیرە
لاتە و کزە و زویرە
کێ زۆر پیس و چڵکن بێ
ئەسپێون و ڕشکن بێ
لە قیامەت زۆر لە پێشە
بەهەشت خانی دەروێشە
گەر دەڵێن: تۆ بۆ وانی؟
بۆ وا خاوێن و جوانی؟
حیسابی من جیاوازە
شێخ لای خوا کاری سازە
ئێوە زاهیر دەڕوانن
لە باتین چ دەزانن!
ئێمەی زاهیر داپۆشراو
باتین بێ دەرپێین تەواو
بە زاهیر کە نانخۆرین
بە باتین هەزار جۆرین
ژنمان دەبینن جوانە
سەر سوورە و بن هەمبانە
جا لەمنو کەوێ کوڕگەل
بۆ ڕێی خێر هەڵکەوت هەل
دەس پێ بکەن زۆر مەردانە
خودا و شێخ لەگەڵتانە

زویر= دڵتەنگ

زاهیر= ڕوکەش
باتین= ناخ،کاکڵە

بن هەمانە= قەڵەو، سمت زل

یاسا دیسان

ڕەشپۆشی یاسا ڕێکخەر
ئەمجار هاتە سەر مینبەر
گوتی: قانوون ئەفەرموێ
هەرکەس هەیە و لە هەرکوێ
با بێن بۆ کۆشکی چاک
نوێن و پۆشاک و خۆراک
برنج و ڕۆن و کووتاڵ
گیسک و کاوڕ و پووڵ و ماڵ
چی لە بەرد نەرمتر بێ
لە بەفر گەرمتر بێ
کۆشکیش دەبێ وەرگرێ
نەهێنێتە بەر گرێ
کێ بە کار و ئازایە
ناشێ خۆ بداتە دوایە
ماندووبێ تا دەتوانێ
خۆی بە ماندوو نەزانێ
با بخوا هەرزن و جۆ
پێخۆر، ئاو، گەر نەبوو دۆ
بسازێنێ بە بەشی
تووش نابێ چارەڕەشی
کێش بێ شەرمە و بێ کارە
تەن پەروەر و نازدارە

کوتاڵ= قوماش
پووڵ= پارە
=ڕێگری نەکات
خۆ بداتە دوایە=خۆی دواخات
=بە بەشی خۆی ڕازی بێت
تەن پەروەر= خۆ خۆشەویست.

گوێ ناداتە عەیب و عار
وەک نیسکە بێ پشت و بار
لە ڕێگەی چەند قرۆشێ
حەیا و شەرەف دەفرۆشێ
زۆر قەڵب و تەوەزەلە
بێتە لامان بە پەلە
بەخێویان دەکەین زۆر باش
دەبنە گزیر و سوور باش
دەستیان دەگەڵ دەستی مە
پێک بێن مەبەستی مە
کارمان بە ئی وا زۆرە
دار ناقەڵشێ بێ هۆرە

دڵخۆشکەرە

ئازادن بە پێی قانوون
ئای چەند خۆشە ئازاد بوون!
ئەگەر دەمرن لە برسان
یان دەتۆقن لە ترسان
سواڵ کەن زەلیل و زەبوون
شەو لەبن پردان بنوون
کەس هەقی نییە لە سەرتان
قانوون بووەتە لەمپەرتان
ژن کە برسی و بێ نانە
دەچێتە قەحبەخانە

قرۆش= پارە، فلس

قەڵب= بێ بەها

=ئیشی زۆرمان بەو کەسانەیە

=دار بێ پواز ناقڵێشێ

لەمپەر= بەرگری

=شوێنی لەش فرۆشتن

بۆ نانێ خۆی دەفرۆشێ	
دەرد و زووخاو دەنۆشێ	
گەواد ئازادە بیکرێ	
لێ یدا، بکوژێ، ببرێ	
بە منداڵو نەخوێنن	
یان باش نەیان عاملێنن	**عاملاندن= هەڵسوکەوت**
یان بەبێ دەرمان بمرن	
یان قەت ڕێی چاکە نەگرن	
دەتوانن، چونکە قانوون	
ئەو ڕێگەی باش کردووە ڕوون	
کێ فێڵباز بێ لە ناوتان	
بدزێ زێڕ و دراوتان	**دراو= پارە**
بە سووتخۆری و شیربایی	**سووت= سو، فایز، ڕبیا**
بە تاجری و ئاغایی	
یان بە شێخی و دەروێشی	
بە مارگری و بەنگ کێشی	**بەنگ= حەشیش، تریاك**
یان بە سواڵ و سەدەقە	
بە قانوون خاوەن هەقە	
کێ لێمان بێت نارازی	
دەس کا بە چەنە بازی	
لە سەر هەژار بێتە جواو	**جواو=جواب، وەڵام**
بۆی بخوازێ نان و ئاو	
کار و پێڵاوو پۆشاک	

خانووی خاوێن و ڕووناک	
نەخۆشخانە داواکات	
بۆ چاری دەرد هەراکات	
بێژێ خوێندن پێویستە	**بێژێ= بڵێ**
ئەو کەسە کمۆنیستە	**کۆمۆنیست= شیوعی**
بە قانوون گوناهبارە	
جەزای حەپسە و سێدارە	**جەزا= سزا، حەپس= زیندان، سجن**
لە شەرعیشدا کافرە	
جێگای لەناو ئاگرە	
قانوون دیموکراتییە	
شتی وا باش هەر نییە	
لە ڕۆژهەڵات بەولاوە	
هەر ئەم قانوونە باوە	
خۆم بەختەوەر دەزانم	
ڕێکخەری قانوونتانم	
جا ئەی کۆمەڵی ئازاد	
ئەی دڵشاد بە عەدل و داد	
لە سایەی ئەم قانوونە	
ئێستا ڕۆژی یەکبوونە	
مل لێنێن ئازا و جەسوور	**جەسور= نەترس**
تەواوکەن کۆشکی بلوور	
زووی تێدا ڕۆبنیشین	**ڕۆنیشن= دانیشن**
کە زانیمان بێ ئیشین	

ئەوسا خۆشی لە خۆتان
قانوون زۆر دەکرێ بۆتان
هێندەو بۆ درێژ دەبێ
سەرتان تێدا گێژ دەبێ

کارداری کۆشک

کێ لە هەر کوێ تەنبەڵ بوو
لە پیاوەتی پووچەڵ بوو
کێ کەیفی لە کار نەبوو
بە هیچ شەرمەزار نەبوو
ڕووی لە کۆشکی زل دەکرد
دادەمەزرا دەست و برد
بوونە کارداری خونکار
کوتەکی دەستی زۆردار
زۆر خۆشیان هاتە بەرچاو
بێ ماندوو بوون نان و ئاو
بوون بە سێ بەش ئەوانە
کامەی تەنبەڵتریانە
دەبەریان کرد کەوای شۆڕ
زل و سەوز سەر و پۆڕ
تا بۆ کار خەڵکی هان دەن
کۆشکیش قایم نیشان دەن
ناموس و دین پێخوست کەن
بەدرۆ حەدیس دروست کەن

خونکار= پاشا

دەبەریانکرد= لەبەریانکرد

پۆڕ= پان

پێخوست کەن= ژێر پێ خەن

=بە درۆ باسی دین بکەن

بەرنە مێشکی حەشامەت	
کە تا ڕۆژی قیامەت	
ئەو کۆشکە هەر دەمێنێ	
هیچ هێزێک نای ڕووخێنێ	
کێ بیرکات لە ڕمانی	
دەمرێ بەبێ ئیمانی	**ڕمانی= ڕوخاندنی**
لەوی زۆر سەگ و زۆرزان	
کۆنە چەکمەڕەق و خان	
دەستێکیان گل دانەوە	
هەر لە کۆشکا مانەوە	
چی ملهووڕ و ئەحمەق بوون	**ئەحمەق= بێ مێشك**
بێ مێشک و کەللەڕەق بوون	
زۆڵ و دەسبڕ و چاوشۆڕ	**چاوشۆڕ= تەریق، خەجاڵەت**.
ڕووناخۆش و مچ و مۆڕ	**مچ و مۆڕ= مڕومۆچ**
زمان شڕ و داوێن پیس	
بوونە چەکدار و پۆلیس	
قایش و قرۆش جل و بەڕ	
شێر و خەنجەر و وەڕ وەڕ	**وەڕوەڕ= جۆرە دەمانچەیەکە**
وایان لە خۆیان دەکرد	
زراوی خەڵکیان دەبرد	
هەرچی کۆشک دەیفەرموو	
جێبەجێیان دەکرد زوو	
زیندانیان دروست کردن	

جێگای ڕزین و مردن	
تا هەر کەس بۆیان نەلوێ	
جێگەی هەبێ لێی بنوێ	
پیتاکێکیان کە دەستاند	**پیتاك= کۆمەك، یارمەتی**
پشتی باجدەریان دەشکاند	
دراو بۆ کۆشک چەندە	
بۆخۆشیان دوو ئەوەندە	
هەرکەس گوتبای وا نابێ	
دەبوو ماڵی خرابێ	**ماڵ خرا= ماڵ وێران**
دەڕزێنرا لە زیندانان	
دەکرا بە تۆزی بانان	
دەس کرایەوە بەکار	
سەر لە نوێ خەڵکی ناوشار	
چوونە ژێر بار و بێگار	**بێگار= کاری بە زۆر و بێ پارە.**
جاران کە بە نەرمی بوو	
ئەوجار بەبێ شەرمی بوو	
کار دەکرا بە کوتەک و جوێن	
ئارەق تێکەڵ بوو بە خوێن	
گەلێک پۆلیس و چاوەش	
لە سەر فەعلان کرا بەش	**فەعل= کرێکار**
هێندێک دەچوونە بازاڕ	
لە ناو خەڵکیان دەدا جاڕ	
زووبن نان و جل بێنن	

خێراکەن، ڕامەمێنن
گۆشت و هێلکە و شیر و ڕۆن
تووتن و پەڕ و عەتر و بۆن
ماش، برنج، نۆک و نیسک
بزن و مەڕ، کار و گیسک
خەڵکی کۆشکیش هێندینگۆن
زۆریان دەوێ تێر بخۆن
کۆمەڵ گش تیرە و گەلی
کەوتە سەر ساجی عەلی
نەما بیخۆن توند و شل
غەیری سوێند بە کۆشکی زل

تڕی خوسرەو

ئەو کۆمەڵە هەژارە
ڕزگار دەبوون لەو کارە
کارێ تر دەیگرت جڵەو
ببوو بە تڕی خوسرەو
بێگار هەر نەدەبڕاوە
هەر لەو کۆشکە گلاوە
بە دوان ڕانەوەستا کار
نهۆم بوو بە سێ و چوار
هەمووش هەر جەمەی دەهات
لەبەر زۆری حەشامات
گشتی نانخۆری تەنبەڵ

ڕامەمێنن= بیری لێ مەکەنەوە

پەڕ= پەڕەسیگار

هێندینگۆن= هێندەی ئێوەن

ساجی عەلی= هەژارکەوتن، ئیفلاس بون

دەیگرت جڵەو= بەرۆکی پێ دەگرتن
تڕی خوسرەو= گوریسی مام کەڵەشێرە= کارێك هەر درێژە بکێشێت و دوایی نەیەت.

ڕژد و چنۆک، بە گێچەڵ	**بە گێچەڵ= بە بیانو**
هەرواش زۆر دەبوون خوێڕی	
خوا وەخێری نەگێڕی	
نەدەترسان	
دانیشتووی ئەو سەرایە	
لە گاڵتە و گەپ و کایە	
لە خواردنەوە و لە مەستی	
لەبەر شەهوەت پەرستی	
لە بیری ژیان خۆشی	
کەوتنە بیری بێ هۆشی	
فکریان نەدەکرد جارێ	
هە یاران خەڵکی شارێ	**هەیاران= ئاخۆ**
نان و ئاومان لەسەریان	
جلمان داکەند لەبەریان	
پاروومان لێ ڕفاندن	
ئێسکیشمان لێ کڕاندن	
ئاخر جارێک، ئاوڕێک	
لە هەزار مەڕ کاوڕێک	
شتێکیان بدەینەوە	
بیرێکیان لێ بکەینەوە	
پیاو مانگایەک دەدۆشێ	
شیر و ڕۆنی دەفرۆشێ	
دەیسپێرێ بە گاوان	

بیباتە مێرگی پاوان	پاوان= قەدەغە
بە دار لێی نادا بە قەو	
دەیباتە تەویلە شەو	تەویلە= گەوڕ
لە ترسی قوڕن و، گەنەی	قوڕن= قڕنو= زینەوەرێکە وەك گەنە وایە.
دەدۆزێ کلک و چەنەی	
هەر بکۆخێ لەسەرمان	بکۆخێ= بکۆکێ
دەیگاتە سەر بە دەرمان	دەگاتە سەری
تاژییەکی هەیە بۆ ڕاو	
لەبەر خەو چاو هەڵمساو	هەڵمساو= ئاوساو
کلک لە گەڵۆز، بۆگەن	گەڵۆز= ناوگەڵ
نان بێنن بۆ سەی ڕەسەن	
تا پایز بەخێو دەکرێ	
کەروێشکێ بگرێ و نەگرێ	
بەڵام مسکێنی هەژار	
پۆڵای پاڵەوان لە کار	
ئارەق ڕژێن و جووتکەر	
داس وەشێن و ڕەنج بەر	
بەننا و جۆڵای کوتاڵ چن	
فیتەری پۆڵا و ئاسن	
لەسەر هێزی کارگەر	کارگەر= کرێکار
زەوی گرتوویە لەنگەر	
چۆن وەک سەگی نەزانن!	
وەک مانگای لێ نەڕوانن!	

ناترسن ئەو عیفریتە	**عیفریت= شەیتان**
ئەو سەر مەڕی چاو زیتە	
ڕۆژێک لێیان ڕاپەڕێ	
تەخت و بەختیان وەرگەڕێ	
کاتێ پێوانە پڕ بێ	
بیکەیە سەر لێی دەڕژێ	**=کە جام پڕبوو لێی دەڕژێ**
لەوێش پێوانە پڕبوو	
خەڵکی شار حاڵیان شڕبوو	
پیاو هەتا دەوڵەمەندە	
ترسەنۆکە و دەربەندە	**دەربەند= دەرگای قایم دادەخات**
دەترسێ تالآن بکرێ	
قەرزی لای خەڵک بوخرێ	
نەوەک مولکی لێ ببڕن	
زگی گامێشی بدڕن	
بەڵام هیچت نەمێنێ	
کێیە چت لێ بستێنێ!	
بەزمی ڕووتی	
دەڵێن هۆلاکۆ جارێک	
دەچێتە دەوری شارێک	
دەڵێ لە چووک و گەورە	**چووک= بچوك**
هەر کەس پێو وایە چەورە	**چەورە= دەوڵەمەندە**
دە لیرەی لێ بستێنن	
دڵی هەژار مەشکێنن	

لە بنەوە ناردی پیاوێ	
لەشار بگێڕێ چاوێ	
دێتەوە دەڵێ: ئاغام	
تەواو بە شارا گەڕام	
باجەدەر بار لەسەر لێون	=لێو بەبار= خەفەت بار
ئی زۆر زل قوڕ دەپێون	=زۆر دەوڵەمەندەکان قوڕدە پێون
دەڵێ کێ بۆتە حاجی	
هەزار لیرەیە باجی	
کێ لەوان نەوی ترن	نەوی ترن= کەمترن، لە خوارترن
خۆو ئەندازەی بگرن	
نامەوێ چیان بمێنێ.	
جاسووس خەبەرێ دێنێ:	
خەڵک کەمیان وەڕەزن	وەڕز= بێتاقەت
هەر حاجین تۆزێک کزن.	
دەڵێ: حاجییان تالان کەن	
جا وەرن بۆم بەیان کەن.	
جاسووس دێ بە پێکەنین	
کە ئەی خانی سەر زەمین	
بەزمێکە بەڵام بەزم	
کەس نەما بڵێ ئەزم	= کەس نەما بڵی من هەم!
کەس ئاگای لە کەس نییە	
فەرقی شێخ و قەس نییە	قەس= قەشە، گەورەی خاچ پەرستەکان
تێک هەڵدانە و شەڕەشەق	

چڕە و گوڕە و چەقەچەق
هەڵپەرکێیە سێ جرتی
سەرچۆپی حاجی گرتی
قازی گۆرانییان دەڵێ
مەلێ و مەمۆ و سەوزەڵێ
خانی وشیار و زانا
بلیمەت لە جیهانا
دەڵێ: نامە با ڕاکەین
شارێکی تر پەیا کەین
بەزم بەزمی ڕووتییە
هەڵپەڕکێی نابووتییە
چیان نەما لێی بترسن
وا لە خۆشیان دەڕەقسن
بێنە سەرمان ئەمانە
ڕووت ئاگری بێ ئەمانە
قەت یەکێکمان ناهێڵن
زووکەن بەجێیان بێڵن

سمێڵ دانان

وا لێرەش خەڵکی شاری
کەوتنە بەزمی هەژاری
هێندەی ماڵیان خورابوو
هێندەش ترسیان نەمابوو
ڕۆژێک لە کۆشکی بلوور

چڕە= بانگوهاوار، گوڕە= دەنگی زۆرزل
چەقەچەق= هەراوهۆریا
سێ جرتی= سێ چرتەکی.

=مەملی مەمانی مەمۆ

نابوتی = لەناوچون

دەڕەقسن= هەڵدەپەڕن

دەستوور درا بە مەعموور
ئەویش تێی هالآندن گەڕ
دەبێ بێنن سەرو مەڕ
وردە و پیر و هەرزەکار
چیان هەبوو دار و نەدار
دوامین قۆشەی هەیانە
بردیان بۆ تەنبەڵخانە
وتیان: ئاخر کوا ئینساف!
تالآن کراین ساف لە ساف!
گوتمان کۆشکی بلووری
زۆر شتێکە زەرووری
خۆ نەمان گوت هەزاران
لە تەنبەڵ و بێکاران
ببنە نانخۆری بێ ئیش
سمێڵمان نایە سەر ڕیش
پێمان ناڵێن چین ئەوە؟
بۆ کوێ دەچین هەر هەوە
قووتوودا کولآو و کاڵ
زگتان تێڕە یان جەواڵ؟
ئەو هەمووەی دەکوێ دەنێن
کای ئێمەیە، ئەی کادین؟

کلکە لەقە

قولی بەگی عەنتیکە
زانی بەلآ نزیکە

مەئمور= فەرمانبەر
گەڕ=تەشقەڵە
قۆشە= قروش، فلس
ئینصاف= ڕەوا
ساف لەساف= پاک لە پاک
هەر هەوە= هەر ئەوە
جەواڵ= فەردەی گەورە
کادین=کایەن

بەسەد قانوونی ڕەشپۆش	
ئاگرێکە نابێ خامۆش	**نابێ خامۆش= ناکوژێتەوە**
بە زۆری دانامرێ	**دانامرێ=دانامرکێ**
بە بێ نەرمی ناکرێ	
بۆی کەوتە کلکە لەقە	**کلکە لەقە= ماستاو چێتی**
وتی چی دەڵێن هەقە	
فەرموون، فەرموون وەرنە ژوور	
ببین کۆشکی بلوور	
دیموکراتی دەنوێنم	
ڕەعیەتی خۆم دەدوێنم	**ڕەعیەت= میلەت، ژێردەست**
هەقتان هەیە بپرسن	
داوای جواب کەن، مەترسن!	
کوێرا زۆر بوون؟	
وتیان: ئەی خاوەن شکۆ	
گەر گران نایە لە تۆ	
بێژە ئەو کۆشکی وا زۆر	
چۆن وا پڕبوو لە نانخۆر؟	
چلۆن ڕیشەی مەو کێشا	**=چۆن ڕیشەی ئێمەت دەرهێنا؟**
ئاخر ئێوە لە پێشا	
سێ کەس بوون، هاتن پێرار	
کوێرا بوونە سێ هەزار؟	
بە گۆڵمەز فێرە	
گوتی: ئۆ... ئەی کوڕانم	
وەرامتان باش دەزانم	**وەرام= وەڵام**

من زۆر بە گوڵمەز فێرم	**گۆڵمەز= گاڵتەوگەپ**
وەرن بۆتان بژمێرم	
ئەم ساڵۆنە زەلامە	**زەلام= زل ، گەورە**
بۆ ڕۆنیشتن جێگامە	**ڕۆنیشتن= دانیشتن**
ئەو ژوورە لێی دەخۆم نان	
ئەوەش بۆ قەننە کێشان	**قەننە=قەندە، نێرگەلە**
دیوی قاوەیە ئەوە	
ئەوەش جێی چێشتە خەوە	
هۆوەش حەرەمسەرایە	**هۆوە= هۆدە ، ژور ، حەرەمسەرا= ژوری ژنانی ماڵ**
سەد ژنێکی تێدایە	
عەیبە گوتەنیش، ئەوان	
بۆ بەزم و گاڵتەی شەوان	
بە ڕۆژ لە کاری ئێوەم	
شەویش تا ڕۆژ لەو نێوەم	**لەو نێوەم= لەو ناوەم**
ئەم ئەفەندییەی وا قۆزە	
وا بە دەعیە و بە پۆزە	
کۆمەگم دەکا بە بیر	
نێوم لێ ناوە ئەمیر	
ئەوەش کۆمەگە بۆ ئەم	**کۆمەگ= یاریدەدەر**
خۆتان ببژێرن سەرجەم	
سی چل گۆمەگ بۆ کۆمەگ	
هەمووی خان و ئاغا و بەگ!	
ئەمیان قاوەچی خۆمە	

بەگزادەیە... نە دۆمە
ئەوەش کۆمەگی ئەوە
وەک هی پێشوو بیرکەوە
دە کەس چرا هەڵکەرە
چل کەس گەسک لێ دەرە
پێنج شەش کەس مێش دەکوژن
جلشۆرمان بیست و دوو ژن
دە کەس باوەشێنکەرمن
چل پەنجا چێشت لێنەرمن
لەو خەڵکە سێ یا چواری
لە گەڵما دەکەن یاری
پەڕ و شەترنج و تەختە
دەردی بێکاری سەختە
بەچی وەختم ڕابوێرم
یاری لەمێژە فێرم
شەش حەوتێک قسەخۆشن
جەفەنگم پێ دەفرۆشن
دوو سێ کەسیان شاعیرن
زۆر خۆوێژی ماهیرن
بە درۆی قەڵەو پتەو
پێم هەڵدەڵێن ڕۆژ و شەو
هێندەم پێ هەڵگوتراوە
خۆم لە خۆم لێ گۆڕاوە

پەڕ= وەرقەی کۆنکەن، تەختە= تاوڵە

جەفەنگ= نوکتەو قسەی خۆش

چەند کەسێک سەگەوانن	**سەگەوان= چاودێری کەری سەگ**
زۆر باشی لێ دەزانن	
تاژییەکانم زۆر باشن	**تاژی= تانجی**
لە نان خواردن وەک ئاشن	
چنگ درێژ، ناو دەست بڵاو	
هەتا بڵێین خێران لە ڕاو	
هەڵۆ هەش نۆ جاری کوشت	**=هەڵۆ کەشم هەشت نۆجار کەروێشکی گرتووە!**
کەروێشکی سیخوار لە پشت	
ڕێوی ڕاوکرد لە کێوی	
بە خوای فێڵبازە ڕێوی	
ئەوی لەو ژوورەتان دین	
هەموویان ڕۆژنامەچین	
نووسین بە پووڵ دەفرۆشن	
عەیب و عارمان دەپۆشن	
هەرچی بیکەم، زۆر و کەم	
بنووم، بخۆم، دەبەرکەم	
چی بێ تامە ببێژم	**=چی ناخۆشە بیلێم**
یاخۆ بشکێ دەسنوێژم	**=یان بای لێبێتەوە**
چۆن ڕێک و پێک و جوانە	
بۆم دەنووسن ئەمانە	
دنیای بەبێ ڕۆژنامە	
ژیانێکی حەرامە	
مەیتەریش ئەو چل کەسەن	**مەیتەر= ئەسپەوان**

ئەسپم هەن هەمووی ڕەسەن	
زگ تیڕ و دەم دەستاڕن	
لە پەستا جۆ دەهاڕن	**لە پەستا= لە پەسار، پەیتا پەیتا**
لە گرێوە ئەسپا تاقن	**گریۆ= گرەو، تاق= تاك**
درێژن، لەسەر لاقن	
هەر ئەسپێ پێشیان کەوێ	
زەوتی دەکەم هەر لەوێ	**زەوت= داگیرکردن**
ئەمەش خواجەی حەرەمە	
تا چاکەی بڵێم کەمە	
ئاگای لە ژن و ماڵ دەبێ	
تووشی سەد ئۆباڵ دەبێ	
چەند لاوێکی بە دەستە	
پشتی خۆتیان پێ بەستە	
ئەو سەر بێ تووکە و دیوە؟	
بنان گوێی دەرپەڕیوە	
زگ زەلامە و مل ئەستوور	
چەنە کورت و لووت شەیپوور	**شەیپور= زۆڕنا**
زۆر وشیار و بە هەستە	
دە نووسەری بەدەستە	
ڕەئیسی باج گرانە	**ڕەئیس= سەرۆك**
ئەرکیان زۆر لەسەر شانە	
چی ئێوە دەیدەن بەمە	**بە مە= بە ئێمە**
هەر چەند بڕێکیش کەمە	**بڕێك= هەندێك، کەمێك**

دەنووسرێ هەر لە ڕێوە	
چۆن خوا هەڵدەگرێ، ئێوە	
باوەڕیتان بە من بێ	
بێڵم هیچتان لێ ون بێ!	
ئەم پیرەش سەر بژیشکە	=سەرۆك پزیشكان
مەیدوێن: کەللە ویشکە	كەللە ویشكە= مێشك وشكە
لە هەندەران هێنامان	
دەستی منتان بە دامان	
زۆر لەلای ڕامەوەستن	
گەلێک شتی بە دەستن	
ئەو تاقمەش مۆسیقارن	
هەڵبژێراوی شارن	
بلوێر ژەن و قام بێژن	قام بێژن =مە قام بێژن
ئینشاڵڵا ڕۆژی جێژن	
کە زۆر بێن جێژنانە	
زۆر گوێ دەگرن لەمانە	
ئەو ئاغایەش ڕەئیسە	
یانی سەرەک پۆلیسە	
ئێوە خۆتان دەزانن	
زۆر کەس زۆر بێ ویجدانن	
زیندوون لە مولکماندا	
لەو دەشتی دوور و پاندا	
لەژێر عاسمانان دەژین	

جارێک نالێین ئێمە چین!	
هەڵدەمژن هەوای ئێمە	
ناڕەقسن بە نای ئێمە	=بە زوڕنای ئێمە هەڵنا پەڕن
پێتاک نادەن بە جوانی	
منیش بەباشم زانی:	
جەندەرمە و کوتەکمان بێ	
پیاوی خاوەن چەکمان بێ	
تا کێ زۆر باج ناهێنن	
تۆزێکیان تێ سرەوێنن	تێ سرەواندن= لێدان
ئەم کابرا سمێڵ فشەی	
زلەی بە نرکە و مشەی	
مل چرچەی شەپکە لەسەر	شەپکە= شەپقە، کڵاو
لەژێر دەستی دان نووسەر	
کاکی سەرۆک تەشریفە	
زۆر پیاوێکی زەریفە	زەریف= جوان ، چاك
هەرکەس بێتە کۆشکەوە	
یان دەرچێ لە دەرکەوە	دەرکە= دەرگا
دەیان نووسن لە دەفتەر	
جا ئێواران سەر لەبەر	
هاتووچۆکەر دەبژێرن	
ڕاستی گەلێک بەخێرن	
جێ ڕاخەر و جێ هەڵگر	
کێشکچی جوچک و مامر	کێشکچی= ئێشکچی، حەرەس

چەند حـــەمـــامـــچی و کـــارەکـــەر
چەنـد دەرکـــــــەوان و نـۆکـــــــەر
هـێـنـدە دەسـت و پـێـــــــوەنـدن
خـــــۆشـــیـــــان نـازانـن چـەندن

دیموکراتی ئاوایە؟

ئەوی پـێــــتـــــانم فـــــەرمـــوو
هـەڵـم بژارد مـــــاست و مـــــوو
تـەنـیـــــــا هـی مـن، ئـی وانـیـش
یانـی ڕەفـــیـــــقـــــەکـــانـیش؟
چازان و شـێـخ مـــحـــیـــەالدین
وا بـــزانم زۆر پـتــــــــــــر نـــین
دیموکـــــــــــــــراتـی ئـاوایـــە
هەمـــــوو کـــــەســـێـک برایـە
لـەو ڕۆژەوە کـــــــــــە هـاتـوویـن
بۆ کـــۆشـک دەســــتـــەبەر بـوویـن
نـەرم و ڕەق هـەرچـی مـــــــالّـە
بـــەشـــی ئـــەم دوو هـــەواڵـــە
وەک خـــــــۆم دامـنـاوە و چـاتـر
جــــــا ئـێـــــــوەش، تـۆزێ زیـاتـر
سێ ئـەوەنـدە بـژمـــــــێــــــــرن
خـــــــــواردنمـان بـۆ بـنـێـــــرن

کوێخاتان کەم نییە!

دەمـــــــەوێ تێ گـــــــەیـن بـاش
چمـــان نەخـــواســـتـــوە، بەلاش

ئەمانە گۆشت نان دەخۆن
کارتان بۆ دەکەن، جا چۆن
لە ئێمەو دێتە بەرچاو
گۆشت و ڕۆن و نان و ئاو؟
ئێمەش زەحمەتمان کێشا
شان و پیلمان زۆر ئێشا
مێشک و بیرمان ماندوو کرد
کۆشکێکمان لە نەبوو کرد
ناوبانگی کۆشکی ئێوە
گەیوەتە کوێ لە کوێوە!
خوا ئێمەی بۆ گەیاندن
دنیامان پێ ناساندن
دەتوانن خۆ هەڵکێشن
لە کۆشکا زۆر لە پێشن
هیچ کەس شتی وای نییە
کەس هێندە کوێخای نییە

قەدر گرتن

ئەمڕۆش کەوا میوانن
نامەوێ وای بزانن
من ئێوەم لە بیر نییە
نەقڵی مار و سیر نییە
هەرچی لێتان سێنراوە
خۆ تەواوی نەخوراوە
ئەو مەڕانەی هێناتان

نەقڵ= گێڕانەوە
مار حەزی لە سیر نەبوو لەبەر کونەکەیدا دەڕوا!

بە دیاری بۆ براتان
گۆشتیان خورا لە چێشتا
سەریان هەرماوە هێشتا
دادەی نۆکەر ڕاپەڕن
بێن چی سەرە مەڕن
ڕاکەن، زووکەن، بزانم
ئێوەش ئەی براکانم
هەرکەس سەرێ وەرگرێ
بێ زەحمەت بچتە دەرێ
بەگ کردنی وڕ و کاس
هێندەی هەڵڕژت قسە و باس
خەڵکی شار بە لارە لار
دڵ بریندار و هەژار
سەر بەدەست بە پرتە پرت
بەرەو دەرکە ڕێی داگرت

سەری پووچەڵ

دەیان ویست بچنەوە ماڵ
لەپڕ کوڕێکی منداڵ
بانگی کرد: خەڵکە مەڕۆن
دەچنەوە ماڵ چی دەخۆن؟
ئەم سەرانە کولاّون
مێشکەکانیان نەماون!
قولی بەگ لە پەنجەرێ

بچتەدەرێ= بچێتە دەرێ

هەڵڕژت=هەڵڕشت

سەری هێنایە دەرێ	
گوتی ڕۆڵەم مەوەستن	
بۆ مێشک چ دەربەستن؟	**=کەی گوێتان داوەتە مێشك؟**
مێشک بۆ ئێوە چییە؟	
چ بەهرەی پێوە نییە!	**بەهرە= سود، قازانج**
یەکێکی تر نەڕڕانی:	**نەڕاندی= قیژاندی**
ئەدی کوانێ زمانی؟	
گوتی: گیانی شیرینم	
زمان دارت نەبینم	
چ کارێکتان بە زمانە؟	
مەپرسن لەم نەزمانە	**نەزم= جۆر**
خوا نەکا زمانوو بێ	
بۆ ئێمە زیانوو بێ!	
یەکێ هەرای کرد بە قاو	
کێ دیویە سەری بێ چاو!	
قولی بەگ تووڕە بوو لێی	
گوتی: چاو زیت کوڕی کێی؟	
چاوتان بۆ چییە؟ چاوم	
لەداخان هەڵمساوم	**هەڵمساوم= هەڵئاوساوم**
چاو بۆ دین داندراوە	
نابینن، چوو لە چاوە!	
سەری ناوی	
دیسان گەلی ژیان تاڵ	

بـزووتـنـەوە بـەرەو مــــــــاڵ
ڕازی بـە ســــــەری کـــــولاو
بێ مــــێــــشک، بێ زمـــان و چاو
بەڵام لاوێـک نـێــــــرە کــــــوڕ
گــــــوڕاندی بە هـێـــــز و گـــــوڕ:
مـن ئـەم ســـــەرەم بـۆ چیــــــــە
هەرگـــیـــز کـــارم پێی نیـــــــە
ســـەر لە دەســـتـــــا ، خـــۆی بادا
گـــــرتی و بـە کــــــۆشکی دادا

ڕەهۆڵ

عــــالـەم بە جـــارێک تـاســــان
کـــەوا بە ســــووک و هاســـــان
کــــۆشک کــــون بوو بەو ســــەرە
لـەرزی دەرک و پـەنجـــــــــــەرە
جــــێی ئـەم ســـــــەرە چکـۆڵـە
زلــــە دەڵـــــێــــی ڕەهـــۆڵــــە
دیـارە تـیــــــتــــــــاڵ و هـۆ بـوو
قــــســـــــەی مــــەلا درۆ بـوو
ســــەر کـــــۆشک دەڕووخــــێـنێ
هەرکـــەس ســــەری خـــۆی بێنێ

سەر باران

هەرچی ســــەریـان لە دەســـتـــــا
هەمــــووی بەڕیز ڕاوەســــتـــــا

ڕەهۆڵ= کونی گەورە
تیتاڵ و هۆ= فشەو فیشاڵ

بانگی کرد یەکێکی پیر
پیری دنیادیدە و ژیر:
یاڵڵا کورگەل خۆبادەن
سەرتان بە کۆشک دادەن
یەک جێ لە لایەن یاران
کۆشک کرا سەرباران
کۆشکی زل کردی خرمە
لە دوور دەبیسرا گرمە
هەرچی تێدابوو مردن
چەوتی بەو دەردەی بردن
هەر هێندەی یەک کفلە کوون
دەتگوت تەنبەڵ هەر نەشبوون
کۆشک نەیما ئاسەوار
بێجگە نەحلەت لە زۆردار

بەزمە

مناڵ و پیر و جحێڵ
دەستیان دا پێمەڕە و بێڵ
پاکیان کردەوە تەواو
بلوور و شووشەی شکاو
لەجێ کۆشکا گرتیان دەست
لاوی قۆز، کیژی چاومەست
ڕۆینە و چۆپی و شێخانی
دەیانگوت بە گۆرانی:
«بە زۆر بستێنی مەڕێ

یەك جێ= یە کسەر

کفلەکون= کون فەیکون، ببە دەبێ.

جحێڵ= گەنج
بێڵ= خاکەناز

کـــــەللەســـــەرت دێتـــــە ڕێ»
پاش بەزم و شـــیـــرنی خـــواردن
کـــــــەوتنەوە هـەڵبـــــــژاردن
کێ جـــاران کـــار ڕێکخـــەر بوون
کـــێ زۆرتـــر بـــەهـــرەدەر بـــوون
هـەڵبــــــــــــژێران دووبـــارە
پـێ ڕابـگـەن بـەو شـــــــــارە
دیســـــان وەک جـــاری جـــاران
دەســـــتـــیـــــان دایەوە کـــاران
هـــــــەرەوەزی ژیـــــــایـــــەوە
بـژیـــو زۆر کـــــــــــــرایـــەوە
بەخـــــتــــەوەری و ژینـی خـــۆش
خـــــەمی کـــردن فـــــەرامـــۆش

هەر عەقڵەی لە خەسارێک

تێگـەیبـــــوون لـەو مــــــەدایە
هـــۆی چـــی بـــوو ئـــەو بـــەڵایـــە
زانیـــیـــان کــــە خـــوێندن نەبوو
بـــەو دەردەی بـردن کــــــــەبـوو
دەرســـیـــان وەرگـــرت دەرسێ باش
قــــــەراریـان دا لـەمــــــەوپـاش
هێنـد دروست کـــەن مـــەدرەســـە
تـا خـــــــۆیان دەڵـێن بەســــــە
چ کـچ بێ و، چ کــــــــوڕ، منـاڵ
تـا دەگـــــاتـە چـاردە ســـــاڵ

بەهرەدەر= سودبەخش

لەمەوپاش=لەمەو دوا

مەدرەسە= قوتابخانە، خوێندنگا

مەیلی بێنێ و نەهێنێ	
بە زۆر دەبوو بخوێنێ	
هەر منداڵێ وریا بێ	
با خوێندنی باڵا بێ	
زۆربن خوێندنگای بڵند	
ڕیشەی ژیان بکەن توند	ڕیشە= ڕەگ
گەر خوێندەوار بێ کۆمەڵ	
ناخوا فریوی تەنبەڵ	
وەسیەت	
تا ئێستاش کۆنە پیاوان	کۆنە پیاوان= بەتەمەنەکان
وەسیەت دەکەن بۆ لاوان	
دەغیل: نەکەن بەهیچ جوور	
دروست کەن کۆشکی بلوور	دەغیل= ئامان
بەڵام دنیابوو، ڕۆژگار	
تووشی کردن بە ناچار	
پێشتان وابوو لاناچێ	
بە هیچ قوڵنگ و پاچێ	قوڵنگ= پاچ
سێ چوار سەری باوێنێ	باوێنیٚ= تێگرن
خاترجەم دەیرووخێنێ	خاترجەم= دڵنیا
***	

2018

زریان عزیز حمه
Ziryan Aziz Hama
201